

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

Β΄ Η ΠΕΡΙ ΙΔΕΩΝ
ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΚΑΙ ΑΙ ΑΡΧΑΙ
ΤΗΣ ΗΘΙΚΗΣ ΑΥΤΟΥ

Ο Πλάτων στεργῶς ἀντέσχετο τῆς ὑπὸ τοῦ Σωκράτους ἐμπεδωθείσης ἐννοιολογίας, καθ' ἣν ἡ τῆς ἀληθείας εὗρεσις κεῖται ἐν τῇ διαγνώσει τῆς τῶν πραγμάτων οὐσίας· ἀκολουθήσας δὲ περαιτέρω τῇ κοινῇ πᾶσι τοῖς πρὸ αὐτοῦ φιλοσόφοις μεθόδῳ ἐζήτησε τὴν οὐσίαν ταύτην οὐχὶ διὰ τῶν ψευδῶν καὶ ἀπατηλῶν αἰσθήσεων οὐδ' ἐν τοῖς αἰσθητοῖς καὶ ἀδιαλείπτως μεταβαλλομένοις ὑποκειμένοις ἀλλὰ τοῦναντίον διὰ τοῦ τῆς ἀληθείας καταστοχαζομένου νοῦ καὶ ἐν τῷ ὑπὲρ αἰσθησιν κόσμῳ. Ἡ προηγησαμένη δηλαδή φιλοσοφικὴ διανόησις ἀσφαλῶς διέγνω τὴν διαφορὰν τῆς ὑπὸ τῶν αἰσθήσεων καὶ τοῦ νοῦ παρεχομένης γνώσεως καὶ σαφῶς ἤδη ἀπεφάνητο, ὅτι αἱ μὲν αἰσθήσεις ψευδεῖς οὔσαι καὶ ἄγαν ἀπατηλαὶ παρέχουσι τὴν ἀσταθῆ καὶ ἀπατηλὴν τῶν πραγμάτων μορφήν, ὁ δὲ νοῦς τὴν σταθερὰν καὶ ἀληθῆ αὐτῶν οὐσίαν. Τῆς κοινῆς ταύτης τῶν προγενεστέρων φιλοσόφων ἀρχῆς ἀπρὸς ὃν Πλάτων ἀντεχόμενος δια-

Ε. Δ. Π. Κ. τ. Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

κρίνει κατὰ Σωκράτη τὴν γνῶσιν ἀπὸ τῆς δόξης, ὄν ἐκείνη μὲν εἶναι ἀμετάβλητος καὶ ἀσφαλής, αὕτη δὲ μεταβλητὴ καὶ ἐπισημλής. "Ὅτι δὲ ἡ διάκρισις τῆς γνώσεως καὶ δόξης ἦτο ἀναγκαιοτάτη, κατέδειξαν αἱ ἀποπύαι, εἰς ἃς προήλθον οἱ σοφισταί, οἱ τὴν γνῶσιν τιθέμενοι ἐν τῇ αἰσθήσει καὶ ἀληθῆς υπολαμβάνοντες ὅτι ἂν ἐκάστη δοκῇ διὰ τοῦ Πρωταγόρου ἐκῆρπταν, ὅτι πάντων ζημιῶτων μέτρον ἀνθρώπου, τῶν μὲν ὄντων ὡς ἔστι, τῶν δὲ μὴ ὄντων ὡς οὐκ ἔστιν. Ἄλλ' ἡ τοιαύτη γνώμη ἐλέγχεται ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος σαλερά, διότι κατ' αὐτὴν οὐδὲν πρᾶγμα ὑπάρχει αὐτὸ καθ' αὑτὸ οὐδ' ἀνήκει αὐτῷ ὀρισμένη τις ιδιότης, ἀλλ' εἴαν τι ὡς μέγα προσαγορευθῆ καὶ μικρὸν φανεῖται, καὶ εἴαν βαρὺ, κοῦφρον, καὶ οὕτως ἐφεξῆς¹⁾. "Ἐπειτα δὲ οὐ μόνον ἄλλοις τὰ αὐτὰ ἄλλως φαίνονται ἀλλ' ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ ἀνθρώπῳ τὰ πράγματα δὲν προσπίπτουσιν ἀεὶ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, τοῦτου ἕνεκα, ὅτι πᾶς τις οὐδέποτε ὁμοίως ἑαυτῷ ἔχει²⁾ καὶ ἐπιόμενος ἢ τοῦ αὐτοῦ πράγματος ιδιότης μεταβάλλεται, καθ' ὅσον ἐκάστοτε μεταβάλλεται ἢ τοῦ υποκειμένου διάθεσις. Αἱ ιδιότητες τῶν πραγμάτων, λέγει ὁ Πλάτων, δὲν ὑπάρχουσι καθ' ἑαυτὰς ἀλλὰ γίνονται ἐκ τῆς πρὸς τὰς αἰσθήσεις τοῦ υποκειμένου σχέ-

¹⁾ Θεαίτ. 152 D.

²⁾ Ἐνθ. ἀν. 154 A.

σεως τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων. Ἄλλ' ἐπειδὴ τά τε αἰσθητὰ ὄντα καὶ τὰ αἰσθανόμενα ὑποκείμενα μεταβάλλονται, διὰ τοῦτο καὶ τὰ γνωρίσματα καὶ αἱ ιδιότητες αὐτῶν συµμεταβάλλονται. Ἀπλῶς δ' εἰπεῖν ὁ Πλάτων πειρᾶται¹⁾ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι μέγα σφάλμα σφάλλονται οἱ τὴν αἴσθησιν ὑπολαμβάνοντες ἐπιστήμην· διότι ἡ αἴσθησις ἐκ τῆς ἐκάστοτε ἀλλοιουμένης τοῦ ἀνθρώπου διαθέσεως ἠρτημένη οὐδαμῶς δύναται νὰ παρέχῃ ὅμοια καὶ ἀεὶ τὰ αὐτὰ φαινόμενα, ἃ μόνον δύναται νὰ καταστῶσιν ὑποκείμενα τῆς ἐπιστήμης. Διὸ καὶ ταῖς αἰσθήσεσιν ἤκιστα προσέχων ὁ φιλόσοφος χωρεῖ διὰ τῆς νοήσεως ἐπὶ τὴν εὕρεσιν τοῦ ἀληθοῦς ὄντος, ὅπερ ἤδη ὁ Παρμενίδης ἐνόησεν ἐν καὶ ἀίδιον καὶ ἀναλλοίωτον. Τὸ ἀληθὲς τοῦτο ὄν, ὅπερ οὐχὶ διὰ τῶν αἰσθήσεων ἀλλὰ διὰ τοῦ νοῦ μόνου τυγχάνει ληπτόν, παριστᾶσι κατὰ τὸν φιλόσοφον αἱ ἰδέαι. Οὕτως ὁ Πλάτων τὰ προγενέστερα φιλοσοφήματα λαβὼν πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ κατὰ τὴν τοῦ συστήματος διεξαγωγὴν παντὸς διδάγματος ἀντεχόμενος, ὅπερ σύμφωνον πρὸς τὸν ἑαυτοῦ σκοπὸν εὕρισκε, χωρεῖ πέρα τῶν ὁρίων τῆς σωκρατικῆς φιλοσοφίας. Ὁ μὲν Σωκράτης ἀπεφαίνετο, ὅτι μόνη ἡ τῶν ἐννοιῶν γνῶσις εἶναι ἡ ἀληθὴς καὶ βεβαία γνῶσις, ὁ δὲ Πλάτων προβαίνει ἤδη εἰς τὴν ἀξίωσιν ὅτι μόνον τὸ

¹⁾ Ἐν τε τῷ Θεαιτήτῳ καὶ τοῖς ἄλλοις διαλόγοις.

ἐν ταῖς ἐννοίαις νοούμενον, τουτέστιν οἱ τύποι τῶν ὄντων, εἶναι τὰ ἀληθῆ καὶ πραγματικὰ ὄντα. Εἰς τὴν ἀξίωσιν ταύτην ἤγαγε μάλιστα ἡ τοῦ Πιαρμενίδου θεωρία, καθ' ἣν μόνον τὸ ὄν καθ' ἑαυτὸ δύναται νὰ γνωσθῆ καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἡ ἀλήθεια τῶν ἡμετέρων δοξῶν ἠρτηται ἐκ τῆς πραγματικότητος τοῦ ὑποκειμένου, εἰς ὃ αὐταὶ ἀναφέρονται¹⁾. Ὅμως ἄρα τοῦ δυνατοῦ τῆς ἐπιστημονικῆς νοήσεως ὑπάρχει ἡ ὑπόστασις ὄντος τινὸς ἔχοντος αἰεὶ κατὰ ταῦτά. Τοιοῦτο δὲ ὄν δὲν δύναται βεβαίως νὰ ᾖ τὸ καθ' ἕκαστον, τὸ ὑπὸ τῆς αἰσθήσεως παρεχόμενον καὶ εἰς ἀδιάλειπτον μεταβολὴν ὑποκείμενον, οὐδεμίαν δὲ τῶν ιδιοτήτων αὐτοῦ οὐδέποτε παριστᾶν ἀμιγῆ καὶ καθαρὰν, ἀλλὰ τοῦναντίον τὸ καθόλου, ὅπερ ἀληπτον ὄν τῇ αἰσθήσει διὰ μόνης τῆς νοήσεως γινώσκεται. Πάντα τὰ καθ' ἕκαστον εἶναι πολλαπλᾶ καὶ μεμερισμένα, καθίστανται δὲ τοιαῦτα, οἷά εἰσι, διὰ τῆς ἐν τῇ ἐννοίᾳ συνορωμένης κοινῆς οὐσίας. Τὴν οὐσίαν ταύτην εὕρισκει ὁ Πλάτων ἐν ἐκείνῳ, ὅπερ κοινὸν ὑπάρχον σειρᾷ τινι τῶν καθ' ἕκαστον ὄντων ἀποτελεῖ τὴν κοινὴν αὐτῶν ἐννοίαν, τουτέστιν ἐν τῇ μορφῇ, τῷ εἶδει ἢ ιδέᾳ. Παρ' ἕκαστα τὰ πολλά, ἅπερ κοινὸν ἔχουσιν ὄνομα, ὑπάρχει ἐν τι εἶδος²⁾. Οὕτω π. χ. πολλαὶ μὲν ὑπάρχουσι κλῖναι πολλαὶ

¹⁾ Θεαίτ. 188, D κέξ.

²⁾ Θεαίτ. 185 B. κέξ. Πολιτ. 6, 507 B. 10, 596 A.

δὲ τράπεζαι, ἀλλὰ πάντων τούτων τῶν σκευῶν δύο ὑπάρχουσιν ἰδέαι, μία μὲν τῆς κλίνης μία δὲ τῆς τραπέζης· οἱ δ' ἑκατέρων τῶν σκευῶν δημιουργοὶ ἀποβλέποντες μὲν εἰς τὴν ἰδέαν τῆς κλίνης ποιοῦσι τὰς κλίνας ἀποβλέποντες δὲ εἰς τὴν ἰδέαν τῆς τραπέζης ποιοῦσι τὰς πολλὰς τραπέζας, ὧν ἡμεῖς χρῆσιν ποιοῦμεθα· διότι τὴν ἰδέαν αὐτὴν οὐδεὶς βεβαίως τῶν δημιουργῶν δημιουργεῖ¹⁾. Τὰ πολλὰ ἄρα ὁμώνυμα ὑπάρχουσι πεποιημένα κατὰ μίαν τινὰ ἰδέαν. Ἐντεῦθεν γίνεται φανερόν, ὅτι ἡ ἰδέα εἶναι τὸ ἓν αἰεὶ ὄν, τὸ αὐτὸ ἐπὶ πᾶσι²⁾, ἡ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν παρὰ τὰ ποικίλα αἰσθητὰ ὑπάρχουσα οὐσία. Κατὰ ταῦτα δὴ παρὰ τὰ πολλὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ ὑπάρχει αὐτὸ τὸ καλὸν καὶ ἀγαθὸν καὶ καθόλου παρὰ τὴν πολλότητα ὑπάρχει ἰδέα τις ὡς ἐνότης³⁾. Διὸ ὁ Ἄριστοτέλης τὴν ἰδέαν ὡς περιέχουσαν πάντα τὰ κοινὰ γνωρίσματα τῶν πολλῶν αἰσθητῶν ὑποκειμένων πάνυ προσφυῶς ὠνόμασεν «ἓν ἐπὶ πολλῶν»⁴⁾. Ἡ ἰδέα λοιπὸν ἀποτελεῖ τὴν ἐνότητα, ἣτις ἀντιστοιχεῖ πρὸς μίαν πολλότητα⁵⁾. Ταύτην τὴν εἰς τὰ πολλὰ ἀναφερομένην καὶ τὰ κοινὰ πάντων γνωρίσματα συνι-

1) Πολίτ. 10, 596 B.

2) Παρμ. 132 C.

3) Πολιτ. 6, 507 B.

4) Μετ. Α. 9. 990 B, 6.

5) Τίμ. 31 Α.

στᾶσαν ἐνότητα νοεῖ ὁ Πλάτων ὡς καθαρὰν καὶ ὑπὲρ πᾶν γεννητὸν καὶ αἰσθητὸν κειμένην οὐσίαν, καθ' ἑαυτὴν ὑπάρχουσαν ἐν ὑπερουρανίῳ τόπῳ, ἔνθα αὐτὴν καθορᾷ ὁ θεὸς καὶ αἱ καθαρὰι ψυχαί¹⁾. Αἱ ἰδέαι αἰεὶ ὑπάρχουσαι οὔτε γίνονται οὔτε ἀπόλλυνται, οὔτε αὐξάνονται οὔτε φθίνουσιν οὔτε ὑπάρχουσιν ἐν ἑτέρῳ τινί, οἷον ἐν ζώσῃ οὐσίᾳ, ἢ ἐν τῇ γῆ ἢ ἐν τῷ οὐρανῷ ἢ ἐν ἄλλῳ τινὶ τόπῳ, ἀλλ' αὐταὶ καθ' ἑαυτάς εἰσιν ἐν μιᾷ μορφῇ, τὰ δ' αἰσθητὰ πάντα ἔχουσι πρὸς τὰς ἰδέας κατὰ τοιοῦτόν τινα τρόπον, ὥστε, ὅταν ταῦτα γίνονται καὶ φθείρονται, αἱ ἰδέαι οὔτε αὐξάνονται οὔτε ἐλαττοῦνται οὔτε ἄλλο τι πάσχουσι²⁾. Καίτοι λοιπὸν τὰ ὄρατὰ καὶ ταῖς αἰσθήσεσι ληπτὰ καθ' ἕκαστον ὄντα ἕνεκα τῆς συνθέτου αὐτῶν φύσεως μεταβάλλονται καὶ διαλύονται, αἱ ἀόρατοι καὶ μόνῳ τῷ νῷ καταληπτὰ ἰδέαι, ἀπλατῆ οὔσαι καὶ ἀσύνθετοι, οὐδέποτε οὐδαμῶς ἀλλοίωσιν οὐδεμίαν ἐνδέχονται ἀλλ' αἰεὶ κατὰ ταῦτὰ ὡσαύτως ἔχουσιν³⁾. Αὐτὸ ἄρα τὸ καλόν, αὐτὸ τὸ ἴσον, καὶ καθόλου ἕκαστον ὄν καθ' αὐτὸ ὑπάρχει αἰεὶ καὶ οὔτε γίνεται οὔτε ἀπόλλυται οὔτε αὐξάνεται οὔτε φθίνει⁴⁾. Ἐντεῦθεν φανερόν ὅτι διακριτικώτατον

1) Φαῖδρ. 247 C κέξ.

2) Συμπ. 211 A κέξ.

3) Φαίδ. 78, C κέξ.

4) Συμπ. 211 A. πβλ. Πολιτ. 6, 485 B, ἔνθα τὰς ἰδέας

καὶ μόναις ταῖς ἰδέαις ἰδιάζον γνῶρισμα εἶναι ἢ αἰδιότης. Τὰ μὲν δῆλα δὴ αἰσθητὰ γίνονται αἰεὶ καὶ οὐδέποτε εἰσιν, αἱ δ' ἰδέαι ἐξ ἐναντίας οὐδεμίαν μὲν ἔχουσι γένεσιν ὑπάρχουσι δ' αἰεὶ κατὰ ταῦτά ¹⁾. Αὐτὸ τὸ καλὸν φέρ' εἰπεῖν, δὲν εἶναι ὅτε μὲν καλὸν ὅτε δὲ οὐχί, οὐδ' ἐνταῦθα μὲν εἶναι καλὸν ἐνταῦθα δ' αἰσχροῦν, οὐδ' εἷς τινὰς μὲν εἶναι καλὸν εἷς τινὰς δ' αἰσχροῦν, οὐδ' ὑπάρχει ἐν ὁρισμένῳ τινὶ τόπῳ ἢ χρόνῳ, ἀλλ' αὐτὸ καθ' αὐτὸ μονοειδὲς αἰεὶ ὄν οὔτε γίγνεται οὔτε ἀπόλλυται οὔτε αὐξάνεται οὔτε φθίνει, τὰ δ' ἄλλα πάντα καλὰ ἔχουσι πρὸς ἐκεῖνο τὸ καλὸν κατὰ τοιοῦτόν τινὰ τρόπον, ὥστε, ὅταν ταῦτα γίνωνται ἢ φθείρονται, ἐκεῖνο νὰ μὴ καθιστῆται μήτε μείζον μήτε ἔλαττον μηδὲ νὰ πάσχη ἄλλο τι ²⁾. Ὅμοιον δ' ἐαυτῷ καὶ αἰεὶ ἀμετάβλητον εἶναι τὸ ἐπὶ πᾶσι κοινόν, ὅπερ οὔτε δι' ἀκοῆς οὔτε δι' ὄψεως λαμβανόμενον ἀποτελεῖ τῶν πραγμάτων τὴν οὐσίαν καὶ τῆς γνώσεως τὸ ὑποκείμενον ³⁾. Πρὸς δ' ἔτι αἱ ἰδέαι εἰσὶ τὰ αἰώνια τῶν ὄντων πρότυπα καὶ παραδείγματα, πρὸς ἃ ὑπάρχουσιν ἀποτετυπωμένα καὶ ἀπειργασμένα, οἷονεὶ μιμήματα,

ὁ φιλόσοφος ὀνομάζει οὐσίαν αἰεὶ οὐσαν καὶ μὴ πλανιωμένην ὑπὸ γενέσεως καὶ φθορᾶς.

¹⁾ Τίμ. 27 D.

²⁾ Συμπ. 211 A κέξ.

³⁾ Θεαίτ. 185, B κέξ.

τὰ αἰσθητὰ ὑποκείμενα, ἅπερ ὁμοιάζουσι μὲν ταῖς
ιδέαις ἐνδεεστέρωσ δ' αὐτῶν ἔχουσι ¹⁾. Τοιαῦτα παρα-
δείγματα οὔσαι αἱ ιδέαι ἱκανῶσ διαφέρουσι τῶν αἰ-
σθητῶν. Διότι τὰ μὲν αἰσθητὰ πράγματα ἐν ὁρατῷ
κόσμῳ κείμενα τυγχάνουσιν ὄντια σκιῶδεις ἀπεικο-
νίσεις τῶν ιδεῶν, αἱ δ' ιδέαι ἐν τῷ νοητῷ τόπῳ ὑπάρ-
χουσαι καὶ οὐχὶ διὰ τῆσ ὁράσεωσ ἢ ἄλλησ τινὸσ αἰ-
σθήσεωσ ἀλλὰ διὰ μόνησ τῆσ νοήσεωσ καλοῦόμεναι ²⁾
εἶναι ὄντια αὐτὰ κατ' αὐτὰ ὑπάρχοντια, κεχωρισμένα
ἀπ' ἐκείνων, ἅπερ αὐτῶν μετέχουσιν. Οὕτω δὴ ὑπάρ-
χει τι καλὸν αὐτὸ κατ' αὐτὸ καὶ ἀγαθὸν καὶ μέγα
καὶ μικρὸν καὶ οὕτωσ ἐφεξῆσ· εἰ δέ τι εἶναι πρῶ-
αὐτὰ καλὸν ἢ ἀγαθὸν, μέγα ἢ μικρὸν κτλ., δι' οὐ-
δεμίαν ἄλλην αἰτίαν εἶναι τοιοῦτον ἢ διότι μετέχει
τῆσ ὁμωνύμου ιδέασ ³⁾. Αἱ ιδέαι ἄρα εἶναι κατ' ἐπι-
τάσ ὑπάρχουσαι οὐσίαι, ὅλωσ ἀποκεχωρισμένα τῶν
πραγμάτων, ὧν οὐσίαι ὑπάρχουσι ⁴⁾. Τοῦτο δὲ δια-
ρήδην λέγει ὁ Ἀριστοτέλης, ὅστισ ἐλέγχων τὴν περὶ
ιδεῶν θεωρίαν τοῦ διδασκάλου παρατηρεῖ ἔτι δό-
ξειεν ἂν ἀδύνατον εἶναι χωρὶσ τὴν οὐσίαν καὶ οὐ
ἢ οὐσία· ὥστε πῶσ ἂν αἱ ιδέαι οὐσίαι τῶν πραγμά-

¹⁾ Τιμ. 28 B κέξ. 48 E. 50 C. Φαίδ. 7-1 E.

²⁾ Παρμ. 128, E. 130, B κέξ. Φαίδ. 100 B.

³⁾ Φαίδ. 100, C.

⁴⁾ Ἀριστ. Μετ. Α. 9. 990 B, 33 B. 6. 100 2 B,

των οὐσαι χωρὶς εἶεν;» ¹⁾ Ἐκ τούτου δὴ τοῦ ἐλέγχου φανερὰν ποιεῖ ὁ Ἀριστοτέλης τὴν ἄλλως ἐφ' ἑαυτῆς ἀρίδηλον τοῦ Πλάτωνος διδασκαλίαν, καθ' ἣν αἱ ιδέαι ὑπάρχουσι μὲν τῶν αἰσθητῶν ὑποκειμένων οὐσία, δὲν εἶναι δ' ὅμως ἐν αὐτοῖς τοῖς πράγμασιν ἀλλ' ὅλως ἀπὸ τούτων τυγχάνουσιν ἀποκεχωρισμένοι. Αἱ ιδέαι καθ' ἑαυτὰς ὑπάρχουσαι καὶ τὰς τῶν πραγμάτων οὐσίας συνιστᾶσαι δὲν δύνανται νὰ ὡσι ψιλὰ τοῦ νοοῦντος ὑποκειμένου διανοήματα καὶ ἀπλᾶ τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦ ἔννοια· διότι ἡ νοητικὴ τοῦ ἀνθρώπου ἐνέργεια προὑποτίθησιν ἤδη τὰς ιδέας, ὡσπερ καὶ ἡ τῆς αἰσθήσεως ἐνέργεια τὰ ἐν τῇ φύσει ὑπάρχοντα καὶ τῇ αἰσθήσει προσπίπτοντα ὑποκείμενα. Ὡσαύτως δὲ αἱ ιδέαι δὲν πρέπει νὰ ὑποληφθῶσιν ἀπλᾶ νοήματα ἐν τῇ ψυχῇ μόνον ὑπάρχοντα, οὐδὲ τὸ παράπαν δυνάμεθα τοιοῦτό τι νὰ συμπεράνωμεν ἐκ τῶν ἐν τινι χωρίῳ τοῦ Παρμενίδου λεγομένων ²⁾. Διότι οἱ ἐνταῦθα ὑπὸ τοῦ Σωκράτους προφερόμενοι λόγοι δὲν περιέχουσι τὴν ἀληθῆ τοῦ Πλάτωνος γνώμην. Ἀπείργων δὲ πάλιν ὁ φιλόσοφος τῆς ἐνδεχομένης σφαλερᾶς ἐκδοχῆς, καθ' ἣν αἱ ιδέαι εἰσὶ λόγος τις ἢ ἐπιστήμη, διαρ-

¹⁾ Μετ. Α. 9. 991 Β, 2. πβλ. Α, 6. 987, Β. 8. Μ. 9. 1086 α 33 κέξ.

²⁾ 132 Β « Ἀλλά, φάναι, ὦ Παρμενίδη, τὸν Σωκράτη μὴ τῶν εἰδῶν ἕκαστον ἢ τούτων νόημα καὶ οὐδαμοῦ αὐτῶν προσήκη ἐγγίγνεσθαι ἄλλο ἢ ἐν ψυχαῖς ».

ρήδην ἀποφαίνεται ὅτι αὐταί εἰσιν ὄντα ἀεὶ αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ ὑπάρχοντα¹⁾. Ἀλλὰ μὴν καὶ ὁ Ἀριστοτέλης φαίνεται τὰς ἰδέας τοῦ διδασκάλου ὑπολαμβάνων οὐχὶ νοήματα τῆς τῶν πραγμάτων οὐσίας ἀλλ' αὐτὴν ταύτην τὴν οὐσίαν²⁾. (Ὁ μὴν ἀλλ' οὐδὲ τοῦ θεοῦ διανοήματα εἶναι ὀρθὸν νὰ ὑποληφθῶσιν αἱ ἰδέαι διότι ἐν οὐδενὶ ἑτέρῳ ἀλλ' ἁπλῶς καὶ ἑαυτὰς ὑπάρχουσαι νοοῦνται ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος ἀγέννητοι καὶ ἀμετάβλητοι, τὰ αἰώνια συνιστάσαι τῶν ὄντων πρότυπα, καὶ ἃ καὶ αὐτὸς ὁ θεὸς νοῦς ἐνεργεῖ. Ἡ αἰωνιότης μάλιστα τῶν ἰδεῶν περιφανῶς ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος ἐξαιρομένη τίθεται ἐν τοῖς οὐσιωδεστάτοις τῶν γνωρισμάτων, καὶ ἃ αἱ ἰδέαι τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου διαφέρουσιν. "Οἱ δ' αἱ ἰδέαι παρίστανται ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος ὡς πρότυπα, καὶ ἃ ὁ θεὸς τὸν αἰσθητὸν κόσμον ἐδημιούργησε³⁾, τοῦτο δὲν δεικνύει ὅτι αἱ ἰδέαι εἶναι τοῦ θεοῦ δημιουργήματα. Διότι ὁ θεὸς δὲν εἶναι κατὰ Πλάτωνα ὄν τι διάφορον τῶν ἰδεῶν ἀλλ' ἢ τὸ σύνολον τῶν ἰδεῶν παριστάσα οὐσία. Τοῦτων οὕτως ἐχόντων αἱ ἰδέαι δὲν δύνανται νὰ ᾧσι ψιλὰ διανοήματα καὶ ἁπλᾶ ἔννοιαι ἀλλὰ τούναντίον ὑπάρχουσιν αἰώνιοι ὑποστάσεις καὶ ἀίδιοι οὐσίαι, οἷως ὅ τε Πλάτων καὶ

1) Τοῦτο συνάγομεν ἐκ τῶν περὶ τῆς ἰδέας τοῦ καλοῦ ἰδίᾳ λεγομένων ἐν τῷ Συμπ. 211, β.

2) Μετ. Α. 9. 990 β 30. 991 Β 1. Ζ 16, 1040 Β 29 κέξ.

3) Πολιτ. 10, 597. Β κέξ.

Ἄριστοτέλης παριστᾶσιν. Ἀπλουστάτας δὲ καὶ τελειοτάτας καὶ διὰ μόνης τῆς νοήσεως ληπτὰς τιθέμενος ὁ φιλόσοφος τὰς ιδέας ὄφειλεν ἀναγκαίως νὰ νοῆ αὐτὰς παντάπασι ξένας καὶ ὅλως ἀπηλλαγμένας τῆς ὕλης, ἥπερ πρὸς τε τὴν ἀπλότητα καὶ τελειότητα τῶν ιδεῶν ἀντίκειται καὶ διὰ μόνον τῶν αἰσθήσεων καταληπτὴ γίνεται. Καὶ ἐπειδὴ αἱ ιδέαι εἶναι τῆς ὕλης ἀπηλλαγμέναι, φανερόν ὅτι ὑπερκείμενα τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου ὑπάρχουσιν ἐν ὑπερουρανίῳ τόπῳ, ἔνθα κατὰ τὰ εἰρημένα οἱ θεοὶ αὐτὰς καὶ αἱ καθαρὰι ψυχὰι θεῶνται.

Ἄλλ' εἰ καὶ ὁ αἰσθητὸς κόσμος ἀποτελεῖ ἀμυδρόν τι τοῦ νοητοῦ κόσμου ἀπείκασμα, ὅμως ἔχει οὐκ ὀλίγην ἀξίαν διὰ τοῦτο, ὅτι ἡ ψυχὴ ἐν τῷ προτέρῳ βίῳ τὰς ιδέας θεασαμένη, ὅταν παρατηρῇ τὰ ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ αἰσθητὰ ὑποκείμενα, ἥτοι τὰ ἀπότυπα τῶν εἰδῶν, εὐθὺς ἀναμνησκεται αὐτῶν καὶ καταλαμβάνεται ὑπὸ τινος μανίας, ἣτις ἐστὶ πασῶν τῶν ἐνθουσιᾶσεων ἀρίστη¹⁾. Ἡ δὲ συναίσθησις τῆς μεταξὺ τῶν ιδεῶν καὶ τῶν αἰσθητῶν ὑπαρχούσης μεγάλης διαφορᾶς ποιεῖ ἐνθεν μὲν ἀκατάσχετον πρὸς τὰ αἶδια ὄντα ὀρμὴν ἐνθεν δὲ θαυμασμόν καὶ ἐνθουσιασμόν, ὃν ὁ Πλάτων θεωρεῖ ἀρχὴν τῆς φιλοσοφίας²⁾. Ὁ ὑψηλὸς οὗτος καὶ εὐγενὴς ἐνθου-

¹⁾ Φαῖδρ. 249 D κῆξ.

²⁾ Ἐνθ. ἀν. πβλ. καὶ Θεαίτ. 155 D. Πολιτ. 7, 516 E. 517 D.

σιασμός λαμβάνει κυρίως τὴν μορφήν τοῦ ἔρωτος, τούτου ἕνεκα, ὅτι τῶν μὲν ἄλλων ιδεῶν τὰ ὁμοιώματα διὰ μόνης τῆς νοήσεως καὶ ἐπιμένους ὑπ' ὀλίγων μόνον καθορῶνται, τοῦ δ' ἀπολύτου καὶ αἰδίου καλοῦ τὰ ἀπώτιστα ὑπάρχουσι ληπτὰ τῇ αἰσθήσει καὶ δὴ τῇ πασῶν τῶν αἰσθήσεων ἐναργεστάτῃ. Ἐπειδὴ λοιπὸν τὰ ἀπεικασίματα τῆς ιδέας τοῦ καλοῦ εἰσιν ἐναργῆ καὶ τῇ ὄψει ἀμέσως προσιτά, διὰ τοῦτο εὐχερέστερον ἀναγόμεθα καὶ ὀρνευτέρον ὁρμῶμεν πρὸς τὸ ἀπόλυτον κάλλος, ὅταν πρὸ τοῦδε τοῦ βίου ἐθεασάμεθα ἢ πρὸς ἄλλην τινὰ ιδέαν¹⁾.

1) Φαῖδρ. 250 Β-Ε. Ἄλλ' οὐχὶ πάντες ἐκ τῆς θέας τῶν καλῶν αἰσθητῶν ὑποκειμένων ἀναμνησκόμεθα τοῦ ἀληθοῦς καὶ θείου κάλλους. Λιότι οἱ διεστραμμένοι καὶ τῆς ιδέας ἐκείνης πάντῃ ἀμνήμονες φέρονται ὀρμητικῶς πρὸς ὃ βλέπουσι καλὸν καί, ὅσπερ κτήνη, ἐπιδιώκουσιν ἀπὸ τοῦτου ἡδονὴν τοῦ σώματος. Φαῖδρ. 250 Ε κῆ. 253 Ε κῆ. Τοῦναντίον δὲ οἱ πρὸς τὰς ιδέας ἀποβλέποντες καὶ εἰς τὸν βίον αἰσθησιν κόσμον κατὰ τὸ δυνατόν ἀναφορῶμενοι κατέχονται ὑπ' εὐγενοῦς καὶ εἰκότως ἐπιδοκιμαζομένου ἔρωτος, ὅστις ἀποσκοπεῖ τὴν ἠθικὴν τοῦ ἐρωμένου ἀφίλειαν. Οὕτω δὴ τὸν κτηνώδη καὶ παθολογικὸν πρὸς τοὺς καίρους ἔρωτα μετὰ τῆς αὐτῆς ἀποστρέφεται ὁ θεῖος φιλόσοφος καὶ ἀποκρούει βδελυγμίας, μεθ' ἧς καὶ ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ Σωκράτης ὁ δείξας ὅτι ἀληθῆς ἔρως ὑπάρχει ἐκεί, ὅταν τις μόνον τὸ ἀγαθὸν τοῦ ἐρωμένου διώκει. Συμπ. 178 C καὶ ἄλλοι Πλάτωνα. Πβλ. Ξεν. Συμπ. 8, 12 κῆ. αὐτ. 27.

Ἄκριβέστερον δ' ἄλλως ἐξηγεῖται ὁ Πλάτων τὸν ἔρωτα ὡς ὄρμην τῆς θνητῆς τοῦ ἀνθρώπου φύσεως πρὸς τὴν ἀθανασία. Ἡ θνητὴ δηλαδὴ φύσις τοῦ ἀνθρώπου ἀντέχεται τῆς ἀειγενοῦς φύσεως καὶ ζητεῖ κατὰ τὸ δυνατόν νὰ ᾖ ἀθάνατος· τούτου δὲ τοῦ σκοποῦ πιστεύει ὅτι ἐν μέρει ἐπιτυγχάνει διὰ τῆς γενέσεως, δι' ἧς καταλείπει τις ἀνθ' αὐτοῦ τοὺς παῖδας καὶ τοὺς τούτων παῖδας τῷ θεῷ ὑπηρέτας¹⁾. Παρὰ δὲ ταύτην τὴν ἀθανασία, ἣνπερ οἱ πολλοὶ διὰ τῆς παιδογονίας νομίζουσιν ὅτι πορίζονται, ὑπάρχει καὶ τις ἄλλη ὑψηλοτέρα καὶ εὐγενεστέρα καὶ τῇ ψυχῇ προσήκουσα ἀθανασία, ἣν ποιεῖ ὁ τόκος τῆς φρονήσεως καὶ σωφροσύνης καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς²⁾. Ἄλλ' ὅποτε ὁ ἔρωσ τῆς ψυχῆς τυγχάνει ὧν ὄρμὴ τις καὶ τάσις, ἔπεται ὅτι οὐπω ἐστὶ κτῆσις ἀλλ' ἐκ τοῦ ἐναντίου ἔνδεια καὶ ἔλλειψις, ἧς ἡ θεραπεία ἐπιδιώκεται, καὶ κατ' ἀκολουθίαν κεῖται μεταξὺ τοῦ ἔχειν καὶ μὴ ἔχειν, ἢ, ἀκριβέστερον εἰπεῖν, εἶναι μετὰ βασίς ἀπὸ τοῦ μὴ ἔχειν εἰς τὸ ἔχειν³⁾. Ἡ δ' ἐν

¹⁾ Συμπ. 207 D. 208 B. Νομ. 4, 721 B κέξ. 6, 773 E καὶ 774 A.

²⁾ Συμπ. 209 A κέξ. Καὶ ἡ σωματικὴ καὶ ἡ ψυχικὴ γέννησις γίνεται ἐν καλῷ σώματι καὶ καλῇ ψυχῇ, διότι τὸ αἰσχρὸν εἶναι ἀνάρμοστον παντὶ τῷ θεῷ τὸ δὲ καλὸν ἀρμόττον. (Συμπ. 207 D).

³⁾ Διὸ καὶ ὁ ἔρωσ ἀνήκει τῇ πεπερασμένῃ τῶν ἀνθρώπων καὶ οὐχὶ τῇ ἀλείρῳ τῶν θεῶν φύσει. Πρὸς τοὺς οὐδε-

τῷ ἔρωτι τάσις καὶ πρὸς κτήσιν ὁρμὴ τῆς ψυχῆς ἀναφέρεται καθόλου εἰς τὸ ἀγαθόν, τὴν εἰς ἀεὶ εὐδαιμονίαν καὶ ἀθανασίαν¹⁾ Ταύτην δὴ τὴν εὐγενῆ ὁρμὴν καὶ ὑψηλὴν τάσιν διεγείρει, καθάπερ εἴρηται, ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἢ παρουσία τοῦ καλοῦ διὰ τῆς ἐναρμονίᾳ καὶ πρὸς τὴν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ θεῶν μοῖραν συγγενοῦς μορφῆς αὐτοῦ. Τὸ καλὸν ἐκδηλοῦται κατὰ διαφόρους βαθμοὺς διότι ἐμφανίζεται μὲν ἐν τοῖς σώμασι καὶ ταῖς ψυχαῖς, ἐμφανίζεται δὲ θεϊότερον καὶ ὑψηλότερον ἐν ταῖς ἐπιστήμασι. Ἄλλ' ὅμως τὸ τοιοῦτο καλὸν εἶναι ἀπλή τις ἔκφανσις καὶ ἀμυδρὰ ἐκδήλωσις τοῦ αἰδίου καὶ ἀναλλοιώτου καὶ ἐν οὐδενὶ ἑτέρῳ ἀλλὰ καθ' αὐτὸ μεθ' αὐτοῦ ὑπάρχοντος κάλλους, τουτέστι τῆς ιδέας τοῦ καλοῦ, πρὸς ἣν φέρει ὁ ἔρως²⁾. Ἐκ τῶν εἰρημμένων γίνεται φανερόν, διατι ὁ ἔρως ἐστὶ ὄψια, μᾶλλον δ' εἰπεῖν ἑτέρα ὄψις τῆς φιλοσοφίας, ἥτις εἶναι καὶ αὐτὴ ἀκατάσχετος ὁρμὴ καὶ ἀδιάλειπτος τάσις πρὸς γνῶσιν τῶν ιδεῶν. Ἀλλὰ νῦν προβάλλεται τὸ ἐρώτημα:

μᾶ ἀπορία καὶ ἐνδεία ὑποκειμένους θεοὺς βεβαίως δὲν ἀρμόζει ὁ ἔρως. Ἐντεῦθεν δὲ ὁ τὴν ἐννοίαν ταύτην ἐκπροσωπῶν Ἔρως, υἱὸς τοῦ Πόρου καὶ τῆς Πενίας, δὲν τίθεται εἰς τοὺς θεοὺς ἀλλὰ τίθεται μεταξὺ τοῦ θνητοῦ καὶ ἀθανάτου. (Συμπ. 202 D κέξ).

¹⁾ Συμπ. 205 D κέξ.

²⁾ Συμπ. 209 A - 202 A.

πῶς δύναται ἡ τάσις αὕτη νὰ ἀποβῆ τελεσφόρος καὶ ἐπιτευχθῆ ἢ γνῶσις τῶν ἰδεῶν; Πρὸς τοῦτο ἀποκρινόμενος ὁ Πλάτων ἀποφαίνεται ὅτι εἰς τὴν τῶν ἰδεῶν γνῶσιν ἄγει ἡ διαλεκτικὴ μέθοδος, δι' ἧς ἔνθεν μὲν σχηματίζονται αἱ ἔννοιαι αἱ ἀπὸ τῶν καθ' ἕκαστον ἐπὶ τὰ καθόλου καὶ ἀπὸ τοῦ σχετικοῦ ἐπὶ τὸ ἀπόλυτον φέρουσαι, ἔνθεν δὲ ἐπιτυγχάνεται ἡ τῶν ἐννοιῶν διαίρεσις, ἣτις μεθοδικῶς διὰ τῶν φυσικῶν διαμέσων μελῶν ἀπὸ τῶν καθόλου ἐπὶ τὰ καθ' ἕκαστον ἄγουσα ποιεῖ φανεράν τὴν ἀμοιβαίαν τῶν ἐννοιῶν σχέσιν καὶ ἐξηγεῖται ἡμῖν τὴν συμφωνίαν ἢ ἀσυμφωνίαν αὐτῶν, τὴν ὑπεραλληλίαν καὶ ὑπαλληλίαν. Ἐν δὲ τῇ διαίρεσει ἀπαιτεῖ ὁ Πλάτων, ὅπως μὴ ἀταλαιπώρως ἀπὸ τοῦ ἐνὸς ἐρχώμεθα εὐθὺς ἐπὶ τὰ πολλά, ἀλλὰ τὴν κατὰ ποιὸν διαφορὰν τῶν πραγμάτων ἔχοντες πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ ἀκριβῶς πάντα σκοποῦντες προβαίνωμεν μεθοδικῶς μηδὲν τῶν διαμέσων μελῶν παραλείποντες¹⁾. Ἐντεῦθεν ὁ φιλόσοφος ἐμφαντικῶς ἐξαίρει τὴν διαλεκτικὴν, δι' ἧς ἢ τοῦ ἀνθρώπου διάνοια πασῶν τῶν αἰσθήσεων ἀποχωριζομένη καὶ μόνου τοῦ λόγου ἀντεχομένη ὁρμᾷ ἐπ' αὐτὴν τὴν οὐσίαν ἐκάστου καὶ οὐ πρότερον ἀφίσταται τῆς ζητήσεως τῆς ἀληθείας, πρὶν ἂν διὰ μόνης τῆς νοήσεως τὴν ὑψίστην οὐσίαν λάβῃ

¹⁾ Φίλ. 16 Β κέξ. Φαῖδρ. 265 D κέξ. Πολιτ. 262 Α. 285 Α. κ. ἄ.

καὶ εἰς αὐτὸ τὸ τοῦ νοητοῦ τέλος προέβη¹⁾. Ἡ διαλεκτικὴ μέθοδος τὸ ἐν βορβόρῳ τινὶ κατορθωγμένον ὄμμα τῆς ψυχῆς ἠρέμα ἔλκει καὶ ἀνάγει ἐπὶ τὴν θέαν τῆς ἀληθοῦς οὐσίας. Καὶ ὑπάρχουσι μὲν πρακτικαὶ ἀσκήσεις καὶ ἐπιστημονικαὶ μαθήσεις, οἷα δὴ ἡ γυμναστικὴ καὶ μουσικὴ καὶ μάλιστα ἡ μαθηματικὴ, αἵπερ ἔλκοντι τὴν ψυχὴν πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ ἀπεργάζονται φιλόσοφον τὴν διάνοιαν²⁾. ἀλλὰ τούτων προέχει ἡ διαλεκτικὴ, ἥτις ὥσπερ θρυγκὸς τοῖς μαθήμασιν ἐπάναο κείται, οὐδὲν δ' ἄλλο μάθημα τίθεται ἀνωτέρω αὐτῆς³⁾. Καὶ ταῦτα μὲν ἀναφέρονται εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν τῶν ἰδεῶν θεωρίαν. Ἄλλ' ἡ περὶ τὰς ιδέας ἐπιστήμη ἔχει συγχρόνως καὶ πρακτικὴν χροιάν, διότι δὲν ἀπαιτεῖ ἀπλήν τινα συλλογὴν γνώσεων ἀλλὰ τὴν τροπὴν τῆς ἐνοούσης ἐν τῇ ψυχῇ ἐκάστου δυνάμεως καὶ περιαιτέρω τοῦ ὅλου ἀνθρώπου πρὸς τὸν κόσμον τῶν αἰωνίων καὶ αἰδίων ὄντων, ἥτοι πρὸς τὰς ιδέας⁴⁾. Οὕτω προᾶξις καὶ θεωρία παρίστανται ἀρρήκτως πρὸς ἀλλήλας συνδεδεμένα. Ὅτι δὲ τὸ προᾶγμα οὕτως ἔχει, μαρτυρεῖ καὶ τοῦτο, ὅτι ἐκεῖνος κατὰ Πλάτωνα τυγχάνει δεκτικὸς φιλοσοφικῆς γνώσεως, ὅστις ἔτυχε πρό-

¹⁾ Πολ. 7, 531 C κέξ.

²⁾ Πολιτ. 7, 527 B.

³⁾ Ἐνθ. ἀν. 534 E.

⁴⁾ Πολ. 7, 518 B. 533 C.

τερον τῆς πρακτικῆς ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν ἀπαλλαγῆς ¹⁾. καὶ δὴ ἡ φιλοσοφία οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἡ ἀπὸ τῆς δεσποτείας τοῦ σώματος τελεία ἀπελευθέρωσις τῆς ψυχῆς ²⁾, ἢ ἐκ τῶν κυμάτων τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου ἀνάδυσις τῆς ψυχῆς καὶ κάθαρσις αὐτῆς ἀπὸ τῶν ποικίλων κακῶν τῶν δίκην ὀστρέων καὶ φρυκίων αὐτῇ προσπεφυκότων ³⁾.

Ὡσπερ δ' ἡ ιδεολογία τοῦ Πλάτωνος εἶναι ἀκριβεστέρα ἀνάπτυξις τῆς ἐννοιολογίας τοῦ Σωκράτους, οὕτω καὶ ἡ Ἠθικὴ ἐκείνου εἶναι συμπλήρωσις τῆς πρακτικῆς φιλοσοφίας τούτου· ὁ Πλάτων δηλαδὴ ἀφορμώμενος ἀπὸ τῶν ἠθικῶν τοῦ Σωκράτους ἀρχῶν καὶ μὴ ἀγνοῶν βεβαίως τὰ σπουδαῖα καὶ ἀξιόλογα τῶν προγενεστέρων φιλοσόφων ἠθικὰ παραγγέλματα ἠδυνήθη νὰ συγκροτήσῃ ὑψηλὴν ἠθικὴν φιλοσοφίαν, ἀνταξίαν τοῦ σεμινοῦ καὶ μεγαλείου τῆς Ἰδεολογίας κατασκευάσματος. Οὕτω δὴ φαίνεται ἀκολουθῶν τῇ ὑπὸ τοῦ Σωκράτους ἐμφαντικῶς ἐξαιρομένη ἐννοίᾳ, ὅτι ἐκὼν οὐδεὶς ἐστὶ κακός ⁴⁾, ἀλλ' ἔνεκα πονηρᾶς τινος ἕξεως τοῦ σώματος καὶ ἀπαιδεύτου τροφῆς γίνεται ὁ κακὸς κακός ⁵⁾. "Ἐνθεν μὲν

¹⁾ Πολιτ. 519 B.

²⁾ Φαίδ. 64 A κέξ.

³⁾ Πολ. 10, 611 D. E.

⁴⁾ Πολ. 2, 382 A. 3, 413 A. Σοφ. 228 C. Μέν. 77 B κέξ.

⁵⁾ Τίμ. 86 E κέξ.

δηλαδή αἱ τοῦ σώματος ἡδοναὶ ἐμποιοῦσι παντο-
 διαπὰ νοσήματα τῆς ψυχῆς, ἔνθεν δὲ αἱ ἀπὸ τοῦ σώ-
 ματος λῦπαι ἐνεργάζονται κακίαν τῇ ψυχῇ ὡς γεν-
 νῶσαι ποικίλην δυσκολίαν καὶ δυσθυμίαν, θρασύτητα
 καὶ δειλίαν, λήθηγ καὶ δυσμαθίαν. Ὅταν δ' ἐκ κα-
 κῶν ἀνθρώπων αἱ πολιτεῖαι συγκροτηθῶσι καὶ μα-
 θήματα κακὰ διδασθῶσι, γίνονται πάντες ἀκουσίως
 κακοὶ διὸ καὶ ἡ μομφὴ πρέπει νὰ ἀπονέμηται τοῖς
 γονεῦσι καὶ τοῖς τρέφουσι μᾶλλον ἢ τοῖς τέκνοις
 καὶ τρεφομένοις. Ἀλλὰ καίτοι ἀνομολογεῖ ὁ φιλό-
 σοφος ὅτι αἱ αἰσθήσεις καὶ ἡ κακὴ ἀνατροφή ὑπάρ-
 χουσιν αἰτίουτοι πηγαὶ τοῦ κακοῦ, ὅμως παραδέχεται
 ὅτι καὶ ἡ ἐλευθέρη βούλησις οὐκ ὀλίγον εἰς τοῦτο
 συντελεῖ. (Ὅτι τὴν μετὰ θάνατον τύχην τῶν ψυχῶν
 κατὰ μυθικὸν τρόπον ἐκτιθεῖς ¹⁾) λέγει ὅτι ἐκάστη
 ψυχὴ πρὸ τῆς εἰς τὸ σῶμα εἰσόδου αἰρεῖται τὸν
 βίον ²⁾) ἢ δ' ἀρετὴ εἶναι ἀδέσποτον καὶ τῇ ψυχῇ ἀπό-

¹⁾ Πολ. 10, 617 κέξ.

²⁾ Ἐνθ' ἀν. 618 Α = εἶναι δὲ παντοδιαπὰ (τὰ εἰδῶν
 βίων παραδείγματα) ζῶων τε γὰρ πάντων βίους καὶ δὴ καὶ
 τοὺς ἀνθρωπίνους ἅπαντας. τυραννίδας τε γὰρ ἐν αὐτοῖς
 εἶναι, τὰς μὲν διατελεῖς, τὰς δὲ καὶ μεταξὺ διαρθευομένας
 καὶ εἰς πενίας τε καὶ φουγὰς καὶ εἰς πτωχείας τελευτώσας·
 εἶναι δὲ καὶ δοκίμων ἀνδρῶν βίους, τοὺς μὲν ἐπὶ εἶδει καὶ
 κατὰ κάλλη καὶ τὴν ἄλλην ἰσχύν τε καὶ ἀγωνίαν, τοὺς δ'
 ἐπὶ γένεσι καὶ προγόνων ἀρεταῖς καὶ ἀδοκίμων κατὰ
 ταῦτα... »

κεῖται νὰ τιμήσῃ ἢ ἀτιμάσῃ αὐτήν ¹⁾). Εἰ δὲ διὰ τὴν τῆς αἰσθήσεως ἐπικράτησιν ἀπόλεσεν ἡ ψυχὴ τὴν συνείδησιν τῆς ὑψηλῆς αὐτῆς φύσεως καὶ τῶν ὑπὸ ταύτης ἐπιταπτομένων καθηκόντων, ἀνάγκη πᾶσα ὅπως δι' ἠθικῆς ἀγωγῆς ἐπανέλθῃ εἰς ἐκείνην τὴν συνείδησιν καὶ ἀνακτήσῃ τὴν πρὸς ὑπερνίκησιν τοῦ κακοῦ προσήκουσαν αὐτῇ τάσιν. Αὕτη δὲ ἡ ἠθικὴ ἀγωγή εἶναι σπουδαιότατη καὶ ἀποτελεῖ τὴν κυριωτάτην ἀρχὴν τῆς διαπλάσεως τοῦ καθόλου βίου τῶν ἀνθρώπων· διότι ἀπείργουσα τὴν ψυχὴν ἀπὸ τοῦ κακοῦ καὶ ἀνυψοῦσα εἰς ἰδεατοὺς χώρους προσδίδωσιν αὐτῇ τὸ προσῆκον κάλλος καὶ τὴν ὑγίειαν καὶ καθαρότητα, ἅπερ ἀποτελοῦσι τὴν ἀρετήν.

¹⁾ Τῆς ἐλευθερίας τῆς βουλήσεως πολλαχοῦ μνημονεύει ὁ Πλάτων (Πολ. β, 485 «ἀνάγκη τοὺς μέλλοντας φιλοσόφους ἐκόντας εἶναι μηδαμῇ προσδέχεσθαι τὸ ψεῦδος» πβλ. Φαίδ. 80 Ε κέ. Τίμ. 44 C. κᾶ.). Ἄλλ' ἔλαθε τὸν φιλόσοφον ὅτι ἡ τῆς βουλήσεως τοῦ ἀνθρώπου ἐλευθερία καὶ ἡ τῶν πράξεων εὐθύνη ἤκιστα δύνανται νὰ συμβιβασθῶσι πρὸς τὴν ἔννοιαν, ὅτι οὐδεὶς ἐκὼν ἀμαθὴς καὶ κακός.